ծակի երկիւղէ, 'ի հարբշխոյին հաղէ, 'ի հողմաշունչ տեղւոջէ՝ շնչեալ առ Թիկամբն, յարգելմանէ շրջանի արեան կամ օդոյ առ Թոքն.

Նշանք այս հիւանդութեան.

Նշան շնչարգելութեան է փոյթ ընդ փոյթ դժուարին շնչելն. որ կատարի հեւալով կամ Թօսելով. և երբեմն այնքան ծանրանայ շնչելն, որով հիւանդն կարծի Թէ է 'ի վտանգի հեղձման.

Այս տաժանելի հիւանդութիւն բազում անգամ պատահի 'ի գիժերոյ առընդդէմ արեւելեան ցուրտ հողմոց, 'ի շրջելոյ 'ի միգապատ եղանակի, 'ի Թուութենէ զգեստուց մածուցեալ ընդ մարմինն, 'ի կանգնելոյ երկար 'ի վերայ խոնաւուտ գետնի, և 'ի դժուարամարս կերակրոց որք են խմորուն կարկանդակ, խորովեալ պանիր, ապուխտ խոզի, միսալ և աղեալ մի որ.

Յայս տաժանակիր հիւանդութե հատանի քուն հիւանդին, կերկերի ձայնն, հազայ. Ընդ որոց և է ձգատումն հողմոց զգացութիւն ծանրութիւն 'ի վերայ լանջաց, ջերմութիւն ջերմն, ցաւ գլխոյ, սաստիկ ձնշումն կրծոց. բաղխումն սրտի սաստիկ նըւաղութիւն մաշումն մարմնոյ.

Այս դժնդակ ախտ գրեթէ առաւել սաստկանայ 'ի գիշերի. զի ըմբռնի զհիւանդն երբեմն առաջ և երբեմն յետ կէս գիշերոյն մինչև ցլուսանալ աւուրն, և երբեմն այնչափ սաստիկ, որով կարծէ հիւանդն շնչասպառի.

Օգնութիւն.

Կերակուր այս հիւանդի պարտ է լինել Թեթեւ և դիւրամարս. խարշեալ միս զառան կամ որԹու, որ և պարտ է 'ի բաց կալ 'ի քամոտ և 'ի դժուարամարս կերակրոց և 'ի զօրաւոր ըմպելեաց, յատկապէս 'ի դարեջրոյ, այն է Բիր.

Սպիտակ հաց, կաԹամբ և հացիւ յօրինեալ կարկանդակ, արգանակ փառեկի կամ նիհար մսոյ անասնոյ, խարշեալ կամ խորովեալ ձագ աղաւնեաց, հասունացեալ պտուղք և մեղմ դալարիք կաԹամբ եփեալ, են պատշաճ ուտելիք սոյն հիւանդի.

Նաև ընԹրիս սոյն հիւանդի պարտ է լինել կարի ԹեԹեւ և դիւրամարս. և եԹէ հնար է, բարւոք է նմա միանգամայն 'ի բաց կալ յընԹրեաց. քանզի լիուԹիւն ստամոքսաց յաւելու զսաստկուԹիւն ախտիս.

Հարկ է և միշտ բաց պահել զորովայն հիւանդին, ագանիլ զջերմաբար զգեստս յատկապէս 'ի ձմեռան և յանձրեւային եղանակի. Զի ամենայն անառողջուԹիւն կրծոց հնար է անցուցանել պահելով զոտսն ջերմ և քրտնացուցանել զանձն ագանելով զփլանելս և զհաստ գուլպայս և կօշիկս.

(Շարունակութիւն)

ԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հանգուցեալ Գաբրիէլ Պատրիարք Ս. Աթոռոյս առ Կարբեցի Տ. Յովհաննէս խալիֆայիս Ս. Էջմիածնի, յորում պատմէ անցս բռնաբարութեան Ս. Համբարձման տեղւոյն Յիսուսի Քրիստոսի 'ի յազգաց Սէրբանութեան Հայոց Ս. Երուսաղէմ.

Բարեխօսն ՀայրուԹիւն ձեր 'ի 1837, Ապրիլ 10 փրկչական Թուին, որդիուԹեան և խաղաղուԹեան ոգւով յատուկ խնդրակ առաքեալ էի

տու մեզ պատուիրելով ՚ի նմին սէր ընդ այլազան քրիստոնեայ ազգաց, յոր Թէպէտ անչափ խոսխոսեալ գրեցաք ՚ի 1838 Թիւ. պատասխանին, բայց այժմ՝ ՚ի խնդրանս առնել զձեր Արքութիւն զանմեղութիւն Հայազգի Ս. Աթոռոյս վանականացն ՚ի պատճառս յայս ստորագրեալ անհեթեթ դարձուածոյն յերեսաց նախանձուոր կրից նոյն վերոյիշեալ ազգացն, որման դատեցաք գրել զայս նամակ ամենայն ճշմարտութեամբ ։

Քրիստոսի Փրկչին մերոյ ոմանց ումանց Տնօրինական տեղեաց, որպէս նոյն իւրաքանչիւր ազգքն տիրեալ են նոցեանց սեպհական իբրեւ հայրենեաց, նոյնպէս և մեր նախնիք սրբունի հաստատուն երեքին հին հրովարտակօք Օսմանեան տէրութեանն սատցեալ են ՚ի բնէ անտի նոցեանց սեպհական զի Ս. Համբարձման լեառն եղեալ տնօրինական տեղին Տեառն մերոյ, և շինեալ են անդ սեղան պատարագամատոյց և բնակարան միաբանից. բայց ՚ի պատճառս բռնաւորութեան այսր կողմանց՝ նոյն շինուածոյն մեր ապստամբ Արաբացիքն հեռացեալ քաքայեցին զնին՝ միայն զմիջին տնօրինակ մատուռն Թողին. և յամենայն ժամ, յամենայն ազգաց ուխտաւորաց դրան առեալ, ապա Թողուին մտանել ՚ի մատուռն և երկրպագանել տեղւոյն. և յետ նորա ՚ի տարին հազիւ երկու անգամ մեք և Յոյնք և Ղպտիք և Ասորիք ՚ի շրջակայն վրանաւ պատարագելոյ համարձակէաք ՚ի հարիւր ութսուն ամաց անտի մինչեւ ցայսօր։ Իսկ Լատինք, ըստ որում ունին Թագաւորութիւն, նոքա ՚ի ձեռն դեսպանաց որ ՚ի Պօլիս, հրաման մի առեալ են յուքունուս ՚ի տարին մի անգամ ևեթ պատարագելոյ յիւր մատրանն տնօրինակ Սուրբ Տեղւոյն աւուր Համբարձման տօնի իւրեանց. և յայլ աւուրս բոլոր տարւոյն Արաբացիք զնոյն մատուռն և զշրջապատ տեղիսն միշտ գրեթէ արարեալ էին նոցեանց իբրեւ տեղի մակաղատեղ խաշանց որպէս յաւերակ անապատի ։

Այլ սակայն յայս միջոցս՝ ողորմութեամբն Աստուծոյ ՚ի տեսանել ամենեցուն Քրիստոնէից զերեսս հանդուտեան բոլորովին ազատ ՚ի բռնութեանց Արաբացւոց, ըստ որում սեպհական մեր էր շինուածքն և բնակութիւնն սուրբ տեղւոյն ՚ի բնէ անտի, վերոյիշեալ հրովարտակին ՚ի Պօլիս ցուցեալ ողորմած արդարադատ տէրութեանն Օսմանեան, և ՚ի նորին ՚ի դատանին զղայտան նոյն ֆէրմանից ՚ի հարիւր ութսուն ամ յառաջ եղեալ հնագոյն արքունական մատեանս իւր, ետ մեզ ողորմութեամբ նորոգ ֆէրման ՚ի շինել զսեղան և բնակարանս վասն միաբանութեան և բնակել անդ և պատարագել և փառաւորել զսուրբ տեղին Քրիստոսի ։ Այսու ֆէրմանաւ ՚ի դատաւորանէ քաղաքիս Երուսաղէմի հրաման առեալ շինեցաք ՚ի 1836. յուլիս 23, սեղան ՚ի ներքս Սուրբ մատրան և արտաքոյ մատրան զերկոսին քարուկիր սենեակս և երեք սենեկայ տեղիս եւս ըստ օրինի՝ դատարանի քաղաքիս հէօճէթով և բազմադումար դրամոց գնովք յայլազգեաց գնեալ արտաքոյ շրջապատ պարսպին, ՚ի վերայ այնորիկ տեղւոյ քարուկիր երեք սենեակ շինեցաք. յայս ամենայն քանի մի հարիւրաւոր քսակս ծախելով ՚ի սոյն աղքատութեան մերում, մինչեւ յօրական ապրուստից մերոց անգամ պակասեցուցանելով, որպէս զի՝ սուրբ տեղին զերծցի յանարգութենէ և յանմաքրութենէ, և մնասցէ պայծառ փառաւոր իբրեւ տաճար Աստուծոյ. զոր պաշտեալ և փառաւորեալ միա-

digitised by A.R.A.R.@

բանք մեր ցայգ և ցերեկ ժամերգութեամբք, երկիցս և երիցս միշտ յամենայն շաբաթուջ պատարագէին, և երբեմն ևս շարունակ յամենայն օր 'ի շաբաթն բոլոր, և միւս քրիստոնեայ եղբայր ազգքն ևս զառաւօտութիւնն իւրեանց եկեալ ուրախ ուրախ կատարէին ամենայն հանդիսաւորութեամբ, այսինքն՝ Լատինն 'ի տարւոջ մի անգամ պատարագէր, և Յոյն և Խպտիքն և Ասորիքն երկու անգամ. և այսպէս պատուեալ և մեծարեալ 'ի միաբանութենէ որոց Եթովպս գնային և ուխտաւորք նոցա արձակ համարձակ եկեալ զուխտս և զերկրպագութիւն յորում պահու և իցէ՝ կատարէին և դառնային յԵրուսաղէմ, զի դըռունք բաց՝ և միաբանք մեր որ անդ՝ պատրաստ մնային միշտ 'ի յարգել զեկեալսն ամենայն։ Ի վերայ այսր ամենայնի ըստ մեզ 'ի մէջի մերում առաւել հաճ և հաւան էաք եթէ նոքին Լատինն և Յոյն ազգքն ևս, մեք որ 'ի յարեւմտեան կողմն սուրբ մատրանն շինեցաք, նոքեանք ևս հրաման առեալ յարքայէն յարեւելեան կամ 'ի հիւսիսակողմն շինեսցեն. իսկ նոքա այնպիսի բարեմտութեան չհետեւեալ զնի, յանցեալ տարի լցեալ ոգւով նախանձու եւ եղբայրատեցութեան, գաղտագողի ոմանք կարգաւորք 'ի նոցունց գնացին 'ի Պօլիս։ Լատին կարգաւորքն խաբեալ զյարգոյ դեսպանն իւրեանց ասելով՝ Հայք յորմէ հետէ շինեցին, արգելու տան մերոց ուխտաւորական արարողութեանց. յոյր ձեռն 'ի բարձր դրանէ Օսմանեան արքայէն հրովարտակ հանեալ բերին յԵրուսաղէմ, ուր 'ի դատարանն ընթեռնուլ տուեալ ստիպէին աւագանւոյ քաղաքիս հրամայել նոքեանց զշինուածն անգամ փլուզանել. և Յոյն կարգաւորք ոմանք ևս 'ի մէջ դատարանին ձայնակցեալ նոցա, չարախօս հնարիւք բարձրաձայնս աղաղակէին լռեալ բոլորովին ստախօսութեամբ և նախանձու ասելով թէ՝ այն տեղին ջամի է եւ աղօթարան Տաճկաց, Հայք վասն է՞ր շինեցին անդ շինութիւն և սեղան։ Սակայն այս բան անկարանախանձու խօսին նոցա յայտնի լինելոյն վասն առաջի բոլոր ատեանի աւագանւոյ քաղաքիս Երուսաղէմի, ո՞չ զի ունէին եղեւ նոցին սոյն չարամտութեան, ուստի դատաւորն օրինադէտ արդարադատ գոլով, եհարց Լատին կարգաւորաց թէ՝ Հայք յետ շինելոյ զնոյն աւերակ անպատ տեղին արգելո՞ւք ինչ եղա՞ւն ձեր ուխտաւորութեանն։ Նոքա անդանօր առ ամօթոյ առաջի բազմութեանն չկարացին զլանալ, խոստովան եղեն թէ՝ ոչ. ուրեմն, ասաց, չունիք ինչ իրաւունս 'ի վերայ նոցա. նա մանաւանդ սոյն ձեր բերեալ հրովարտակն ոչ տայ հրաման փլուզանելոյ՝ այլ հրամայէ Հայոց զի մի տայցեն արգելս Լատինաց ուխտաւորութեանն։ Արդ յայնժամ այսպէս ամօթապարտ լեալ գնացին 'ի դատարանէն։

Եւ Յոյն կարգաւորքն ևս զինի քանի մի ամսոց 'ի Պօլիս 'ի ձեռն պատրիարքի իւրեանց զանազան ստայօդ բանիւք ազդ արարեալ առ տէրութիւն. ետուն աւերել 'ի բարձր դրանն արքունի եղեալ զղայտն մեր նորոգ ֆէրմանի Ս. Համբարձման, և յայն միւս ֆէրման մի առեալ յարքայէն՝ բերին յԵրուսաղէմ. բայց ոչ գոյր գրեալ յայնմ ևս հրաման ինչ աւերելոյ և փլուզանելոյ շինուածոց մերոց և Արքոյ սեղանոյն, թէպէտ և աշխատեցան փլուզանել և մաշել շինուածոց, այլ ոչ կարացին։

Իսկ յայս ամ զանխուլ 'ի մէնջ նոյն Լատին կարգաւորք վերստին գնացեալ

digitised by A.R.A.R.@

գեապանին Փրոմնայու, անհիմն բանիւ չարայարեալ արդ տալ եառն առ տէրութիւնն Օսմանեան, և ձանձրացուցեալ զպատուական գլուխ նորա, առեալ բերին 'ի նմանէ քակելոց հրովարտակ, զոր 'ի Սեպտեմբերի 11 ինքեանք, ձեռօք իւրեանց հանդերձ հասարակ ժողովրդովք Լատին և Յոյն ազգաց, խառն բազմութեամբ յարձակեալ 'ի լեառն Ս. Համբարձման 'ի վերայ սեղանոյն և ամենայն նորոգ քարուկիր շինուածոց մերոց քակեցին ցիր և ցան արարեալ զքարինս 'ի մէջ երկուց աւուրց՝ կացուցին զամենայն հիմնայատակ: Անդ էր տեսանել և լսել նախատինս և հայհոյանս Եւրոպացեաց և 'ի Հրէից, որք առէին յերեսս նոցա անգամ յոլովք 'ի բազմաց հայեցողաց. Հայք զտեղին Աստուծոյ իւրեանց շինեցին 'ի փառս սուրբ անուան նորա, զոր Յոյն և Լատին կարգաւորք աւերեցին և փլուցին որպէս կռատուն, և այն և այն: Զորս չէ արժան 'ի բերան գրչի առնուլ 'ի ձանձրութիւն պատուարժան լսելեաց Սրբազնութեանդ:

Արդէն 'ի բազմաց ամաց անցելոց զդժնդակագոյս գրեցաք առ Վեհութիւնդ 'ի գիտութիւն եւ 'ի ճշմարիտ տեղեկութիւն, որպէս զի մի յայդ կողմանդ՝ Յոյնք կամ Լատինք պատրեալ 'ի ստայօդ գրութեանց բանից սմանց սմանց Յոյն և Լատին կարգաւորաց այսր Երուսաղէմ եկելոց, եկեալ զպարտեսցեն զմիաբանութիւն հայազգի Ս. Աթոռոյս առաջի Վեհութեանդ և ազգի իւրեանց վեհից և մեծաց, համարելով զմեզ իբրեւ պարտաւոր և եղապարտեաց, որ չէ այնպէս, այլ ճշմարիտ եղեալ պատմութիւնն այս էր՝ զոր գրեցաք, որոց ամենեցուն Տէր տացէ բարին փոխան անօրինակ և անիրաւ արարեալ չարութեանց նախանձու իւրեանց, զոր լուցին ամենայն հոգւով յերկուց ամաց անտի անխոնջ աշխատելով, և մեք յոյս մեր Աստուած եղեալ և ապաւինեալ 'ի մաքուր մաղթանս սրբոյ Լուսաւորչին մերոյ, խնդրեմք զսուրբ օրհնութիւնդ և զօրհնաձիր պատասխանագրութիւն քո մեզ մխիթար սրտի, որ բոլոր միաբանութեամբ լսա Երեմիայի մարգարէին ողբս 'ի բերան, զայս 'ի յարատեւս ունելով աղաչեմք զԱստուած բարձրեալն և ամենատարդատէր, նոցա ներել և մեզ ողորմել: Ողջ լեր, ո՛ գորովագութ Հայր Սրբութեան, 'ի պայծառութիւն սուրբ և 'ի մխիթարութիւն Աթոռոյնոցս ամենեցուն:

1839, Սեպտեմ. 23. Երուսաղէմ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴՊՐՈՑ Ի ԿԻՊՐՈՍ

Կիպրոսի Վարդանանց Դպրոցի աշակերտաց հարցաքննութիւնն կատարուած է 'ի 12 Փետրուարի 'ի ներկայութեան տեղւոյն Մեծա. Ազգայնոց: Այս մասին, ինչպէս Մեծ. անդամք Հոգաբարձութեան, նոյնպէս և այլ ականատես անձինք իրենց ստորագրութեամբ գոհութիւն կը յայտնեն թէ աշակերտաց յառաջադիմութեան և թէ Ս. Աթոռոյս միաբան Արժ. Վարդան վարդապետի ուսուցչական աշխատութեան և հսկողութեան համար: Մենք եւս ուրախութեամբ սրտի հրատարակելով այն բերկրառիթ տեղեկութիւնն, բաղձայոյս եմք, որ ինչպէս Մեծ. Հոգաբարձութիւնն, նոյնպէս և Արժ. Վարդապետն բարեջան աջակցութեամբ կը բազմապատկեն իրենց աշխատանքն յիշեալ դպրոցի յարատեւ յառաջադիմութեան համար, որով բարի անուն կը ժառանգեն և մեծ ծառայութիւն կը մատուցանեն Ազգին:

digitised by A.R.A.R.@